

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1909. Första Kammaren. N:o 25.

Fredagen den 2 april.

Kammaren sammanträdde kl. 1 c. m.

Herr statsrådet *Petersson* aflemnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

- 1:o) med förslag till lag om konsularjurisdiktion;
 - 2:o) med förslag till lag om arrende af viss jord & landet inom Norrland och Dalarne m. m.; samt
 - 3:o) angående pension å allmänna indragningsstaten åt afidne vaktkonstapeln vid tvångsarbetsanstalten i Karlskrona Anders Johan Barks änka Sara Kristina Bark, född Magnusson.
-

Herr statsrådet *Hammar skjöld* aflemnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner till Riksdagen:

- 1:o) angående omorganisation af tekniska högskolan m. m.;
 - 2:o) angående anslag till nybyggnad för allmänna barnbörds-
huset i Stockholm m. m.;
 - 3:o) angående upphörande af Landeryds pastorats prebendeegen-
skap; samt
 - 4:o) angående anslag för inköp af psykiatriska tidskrifter för
den psykiatriska kliniken vid Stockholms hospital.
-

Justerades protokollet för den 26 nästlidne månad.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden:

n:o 6, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel, omfattande anslagen till sjöförsvardepartementet; och

n:o 87, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående ytterligare bidrag till bestridande af kostnaderna för den elfte internationella geologiska kongressens hållande i Stockholm år 1910.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag

a) till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 66, angående val af två fullmäktige i riksbanken och tre suppleanter för Riksdagens samtliga fullmäktige i nämnda verk; och

n:o 69, angående val af två fullmäktige i riksgäldskontoret jämte tre suppleanter för samtliga fullmäktige i nämnda verk;

b) till Riksdagens förordnanden:

n:o 67, för två fullmäktige i riksbanken;

n:o 68, för tre suppleanter för Riksdagens fullmäktige i riksbanken;

n:o 70, för två fullmäktige i riksgäldskontoret; samt

n:o 71, för tre suppleanter för fullmäktige i riksgäldskontoret;

c) till delar af riksdagsbeslutet:

n:o 1, ingressen;

n:o 2, slutmeningen;

n:o 3, angående val af tryckfrihetskommitté;

n:o 4, angående verkställd omröstning öfver högsta domstolens ledamöter;

n:o 5, angående ändring af 1 § i lagen angående förordnande af rättegångsbiträde åt häktad den 14 september 1906;

n:o 6, angående gjord framställning om anslag till en processkommission;

n:o 7, angående rätt att förändra fideikommiss i fast egendom till penningfideikommiss;

n:o 8, angående ändring af 5 kap. 3 § strafflagen;

n:o 9, angående tillägg till § 7 i förordningen angående handelsböcker och handelsräkningar den 4 maj 1855; samt

n:o 10, angående afgifterna för inrikes postanvisning och postförskott å högre belopp än 500 kronor.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den af herr *Odelberg, Theodor*, under gårdagen väckta och då bordlagda motion, n:o 70, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckt rätt att utlämna egnahemslån.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 27 och 30 sistlidne mars bordlagda utlåtande n:o 38, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående beredande af tillfälle för värnpliktige, som af samvetsbetänkligheter anse sig förhindrade deltaga i militär tjänstgöring, att i stället utföra annat arbete för statens räkning.

Om utbyte af militär tjänstgöring i vissa fall mot annat arbete för statens räkning.

Uti en inom Andra Kammaren af herr *J. Byström* väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 180, i hvars yrkande herrar *Karl Otto, Edvard Wavrinsky, Oskar Berg, N. A:son Berg* och *J. P. Igel* instämt, hade hemställts, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida och på hvilket sätt sådana värnpliktige, som på grund af religiös öfvertygelse funne sig af samvetsbetänkligheter förhindrade att deltaga i vapenöfning eller annan militär tjänstgöring, kunde i stället få utföra annat arbete för statens räkning.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr von Möller: Det är icke rätt och det är icke någon god praxis här i kammaren att alltför ofta uppträda utan att göra något yrkande. Emellertid är jag ånyo tvungen att åter upptaga herrarnas tid utan att framställa något yrkande, och detta af det skäl, att Andra Kammaren redan i går fattat beslut i öfverensstämmelse med reservationen. Förorda utskottets förslag kan jag lika litet. Hade Andra Kammaren ej redan fattat beslut, skulle jag hafva yrkat återremiss till utskottet i afsikt att söka få en skrifvelse till stånd, afseende något i den riktning, som det norska lagförslaget angående denna sak innehåller. Jag ber, för att herrarna skola kunna taga detta förslag något i öfvervägande, att nu genast få omtala innehållet däri. Där föreslås nämligen, att de värnpliktige, som på grund af samvetsbetänkligheter icke vilja fullgöra sin värnplikt, skola strykas ur arméns rullor och införas i civilrullor, förda af »chefen för värnpliktige civila arbetare». I dessa rullor stå de upptagna, så länge värnplikten varar. De inkallas till detta civila arbete antingen för en sammanhängande tidsperiod eller för olika omgångar. Tiden för denna civila värnplikt sättes till *en och en half gång* så lång tid som den militära. Arbetet skall bestå i sådan verksamhet, som icke kräffer fackkunskap, och som kan utföras på statens arbetsområden till exempel i grufvor, i statsskogar, vid torrläggning af mossar och så vidare. Den klass värnpliktsvägrare åter, hvilken af politiska motiv vägrar att fullgöra värnplikten, blir hårdare behandlad. För dem före-

Om utbyte af militär tjänstgöring i vissa fall mot annat arbete för statens räkning.

(Forts.)

slås ett straffminimum af ett års fängelse och därefter — saken afgöres af domstol — inskrifvas de i rullorna öfver civila värnpliktige och få samma tjänstetid som den förstnämnda kategorien. Vid det civila värnpliktsarbetet skall upprätthållas samma disciplin som vid den vanliga värnplikten. Personer, som vägra att arbeta, insättas i tvångsarbetsanstalt och så vidare. Detta är återgifvet ur Stockholms-Tidningen för måndagen den 29 mars i år.

Jag känner mig icke tilltalad af reservationen, emedan jag anser, att om man skulle tillgodose dessa samvetsömmas kraf, skulle det mycket lätt kunna hända, att en och annan ulf i fårakläder skulle kunna slinka undan, och att möjliggöra detta är alls icke min afsikt.

Såsom herrarna minnas, skref Riksdagen i denna fråga år 1901, och år 1902 utfärdades nu gällande förordning, af innehåll att de, som på grund af samvetsbetänkligheter önskade slippa fullgöra sin värnplikt i ledet, skulle få användas vid handräkningsarbeten vid kasernen eller mötesplatsen eller tillhandagå vid sjukvård och dylikt. Detta trodde man då skulle hjälpa. Men det har visat sig, att det finns personer, hvilkas samveten känna sig plågade af att iföra sig vapenrocken och att utföra arbeten, som de kalla militära, äfven om de icke stå i ledet. Nu anser jag, att man skulle kunna tillmötesgå dessa personer ännu något mera än hittills. Det är visserligen sant, att om man ser deras handlingssätt uteslutande från förståndssynpunkt, verkar det — jag måste säga det — bisarrt och egendomligt, att personer kunna hafva så ömtåliga samveten att de vid en mötesplats icke kunna biträda exempelvis med sjukvård. Men, mina herrar, när det är fråga om verkliga religiösa betänkligheter, får man icke granska dessa uteslutande med förnuftets synglas. Känslan spelar in, och jag tror, att hvarje militärbefälhafvare skall ge mig rätt, att just dessa ömtåliga samvetens bärare äro personer, hvilka äro att räkna till det snällaste och hyggligaste folket. De verka möjligen — man kan ju gärna säga det — enfaldiga, men det är dock en helig enfald, för hvilken man måste ta af sig hatten. Jag vet att många officerare hafva känt sig lifligt upprörda, när de i krigsrätten nödgats döma dessa personer till fängelse, detta just emedan de hafva sett, att dessa män mena ärligt med sin, låt vara, enfaldiga öfvertygelse.

Jag tycker, att det norska lagförslaget visar en utväg, på hvilken man skulle kunna komma till rätta med frågan. Jag talar här icke om alla detaljerna däri, ty på dem skulle ju Kungl. Maj:t kunna jämka, om en skrifvelse komme till stånd. Så kan nu icke ske, då en remiss till utskottet icke är möjlig. Men man måste önska motionären *välkommen åter*. Jag tycker, att, om man i stort följde detta förslag, man skulle kunna få ett medel att »sälla agnarna från hvetet», så långt som det är möjligt. Jag medger mycket gärna, att det gör mig ondt om »hvetet», ty det åsamkas nog lidande. Vore det så, att vi hade en röntgenapparat, hvarmed man kunde lysa igenom människors karaktär och hjärta, då vore det icke svårt. Då kunde man gärna gå reservanterna till mötes och medgifva dessa samvetsömma att åtminstone *i fredstid* få göra annat civilt arbete utan att behöfva plåga dem. Men det är icke möjligt att skrifa en

lag så, att icke hycklare eller personer, som af ett eller annat skäl vilja befrias från värnplikten, äfven skulle slippa undan. Men då tror jag, att dessa 50 proc. eller 100 proc. längre tid, om herrarna anse lämpligt att föreslå det, skall kunna bli ett ganska kraftigt reaktionsmedel för att åstadkomma en utfällning af andra element. De samvetsömma finna sig, tror jag, tåligt i detta lidande, som onekligen tillfogas dem därigenom, att de skulle få gå en half gång till så länge i detta öfvertidsarbete. Ty jag tänker, att de göra det tusen gånger hellre än att mot sitt samvete tvingas eller att sitta i fängelse, om de vägra fullgöra arbeten som de betrakta som en militär funktion.

Det är detta som jag skulle vilja framhålla för kammaren. Jag tror att det vore lyckligt, om kammaren genom diskussionen här skulle anvisa Kungl. Maj:t en utväg. Kanske skulle Kungl. Maj:t på egen hand vilja taga saken under ompröfning med ledning af hvad som här blifvit sagdt och hvad som jag hoppas kommer att blifva sagdt i denna fråga. Ty här åtminstone hoppas jag att icke behöfva stå alldeles ensam.

Innan jag slutar, ber jag få på det allra starkaste betona, att dessa bestämmelser borde gälla uteslutande för ifrågavarande personer *under fredstid*. Under krigstid blir det något helt annat. Jag vill visst icke tvinga in dem i ledet som skyttar. Det är ju möjligt att de då skulle kasta geväret ifrån sig. Men jag anser, att de böra förrätta en fullt lika farlig tjänst, nämligen som sjukbärare. De böra under striden hämta upp de sårade, som falla i linien och föra dem ur elden. Om detta kunna de icke säga, att samvetet förbjuder dem att göra det, ty här gäller det en kristlig barmhärtighetstjänst att hämta de sårade och döende. Om de skulle neka att göra detta, så skjut dem som andra förrädare.

Jag vill icke här plädera för att skydda fega krukor, men jag önskar så långt som möjligt värna om dessa verkligt goda människors samvetsbetänkligheter, äfven om man icke kan förstå hur det kan vara möjligt, att en människa kan ha ett så ömtaligt samvete.

Jag kan, herr talman, icke yrka bifall till reservationen eller utskottets hemställan, men jag har velat framhålla detta för att visa på åtminstone en möjlighet att kunna, i den riktning som det norska lagförslaget utvisar, komma till rätta med denna mycket ömtåliga fråga.

Herr Skytte: Herr talman, mina herrar! Reservanterna ha till stöd för sitt yrkande om bifall till motionen åberopat sig på 1907 års lagutskotts utlåtande i samma fråga. Detta utskott hade dock såsom en nödvändig förutsättning för bifall till motionen uppställt krafvet på fullt betryggande garantier mot missbruk från sådana värnpliktiges sida, hvilka endast hyckla samvetsbetänkligheter. Utskottet trodde sig ha funnit en sådan betryggande garanti i motionärens förslag om att värnpliktstjänsten skulle få utbytas mot annat verkligt arbete för statens räkning. Nu förhåller det sig så, att bland reservanterna det finnes en, som har uttalat sina starka tvifvelsmål om värdet af denna garanti, då samvetsbetänkligheter äfven

Om utbyte af militär tjänstgöring i vissa fall mot annat arbete för statens räkning.

(Forts.)

Om utbyte af militär tjänstgöring i vissa fall mot annat arbete för statens räkning.
(Forts.)

kunna resas mot arbetsskyldigheten. Han har dessutom framhållit den stora svårigheten att anordna dessa arbeten så, att de icke få en prägel af tvångs- eller straffarbete och i följd däraf snart blifva af allmänna meningens utdömda. Att så skall komma att ske, och att han i detta afseende har rätt, är också min öfvertygelse. Och då kommer det att bli så, att dessa värnpliktige, som på grund af samvetsbetänkligheter icke vilja fullgöra sin medborgerliga skyldighet, komma att kasseras och befrias på samma sätt, som man nu kasserar och befriar värnpliktige på grund af kroppsfel. Men mot missbruk från dessa senares sida hafva vi dock fullt betryggande garantier. Hvad återstår då af garantier mot missbruk från de förras sida? Jo, den enda garanti, som här återstår, är den, som ligger i trovärdigheten i de intyg som af församlingsföreståndare eller andra personer lämnas. Om denna garanti har likväl samma utskott tydligt uttalat, att det icke anser densamma vara fullgod.

Jag kan mycket väl förstå, att det finnes värnpliktige, som på grund af samvetsbetänkligheter icke vilja öfva sig i vapnets bruk. Men jag kan icke fatta de betänkligheter, som resas mot att deltaga i sådana öfningar och sådan tjänstgöring, som afser sjukvård. I det fallet delar jag herr von Möllers uppfattning. Armén behöfver sjukbärare och sjukvårdare, och dessas uppgift är ju, att föra undan de sårade och att i sin mån bidraga till att läka de sår, som kriget slagit. En sådan gärning måtte väl vara en god och kristlig gärning och en barmhärtighetsplikt, och de betänkligheter, som resas mot att förrätta den plikten, dem anser jag icke hvila på sant religiös grund.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka afslag på motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr Trygger: Jag anser icke att jag skulle behöfva yttra mig för att utverka ett kammarrens beslut om bifall till utskottets hemställan. Men då denna fråga utaf många betraktas som synnerligen viktig, och den uppfattningen hos många gör sig gällande, att denna kammare utan giltiga skäl förkastar ifrågavarande motion, anser jag det lämpligt att något närmare gå in på saken.

Vi böra då först noga slå fast hvad det är, som frågan gäller, och hvad det är, som frågan icke gäller. Frågan gäller icke, att man skulle afvisa krafvet från dem, som på grund af religiösa betänkligheter vägra att bära vapen, att också därifrån befrias, ty deras kraf har, så långt det låtit sig göra, tillfredsställts genom Kungl. Maj:ts beslut den 21 februari 1902. Detta beslut bemyndigar vederbörande truppförbandschefer »att, därest de, efter inhämtande af erforderliga upplysningar, vid noggrann pröfning af omständigheterna i hvarje särskildt fall finna öfvertygande skäl föreligga till antagande, att värnpliktig, som vägrar att fullgöra vapentjänst, därtill föranledes af allvarliga samvetsbetänkligheter mot sådan tjänst, förordna, att dylik värnpliktig skall användas till annan lämplig tjänstgöring vid truppförbandet.» Däremot gäller frågan nu, huruvida man skall gå till mötes en längre gående fordran, nämligen en fordran af värnpliktige att helt och hållet blifva befriade från skyldigheten att göra

militärtjänst, sålunda undandragna äfven skyldigheten att i stället för vapentjänst göra annan militärtjänst, såsom att biträda vid sjukvård, handräckningsåtgärder, intendentur o. s. v. Det är denna fordran som motionären framställt, nämligen att den, som på grund af religiös öfvertygelse finner sig af samvetsbetänkligheter förhindrad att på något sätt med sitt arbete understödja militärväsendet, fastän han är värnpliktig, därifrån befrias och får göra annat arbete för det allmännas räkning.

Se vi nu först på huru förhållandena äro i andra länder, så finnes det ingen af stormakterna, som gått så långt, som vi redan hafva gått i detta afseende här i Sverige. Hos stormakterna tager man icke någon som helst hänsyn till dylika betänkligheter från en värnpliktiges sida, ty man anser att den enskilde har att böja sig för det allmänna rättsmedvetandet, och att det är statens första och viktigaste plikt att sörja för sitt oberoende. Det är endast i några småstater, och såvidt jag har mig bekant — jag dömer efter de af mig anskaffade upplysningar — skulle det blott vara i Norge och i viss mån i Danmark, där man har ungefär liknande bestämmelser, som dem vi fått genom Kungl. Maj:ts nämnda beslut af år 1902. Men hvarken i Norge eller Danmark finns det för närvarande någon lag med det innehåll, som af motionären här föreslagits. Här har emellertid nämnts, att ett lagförslag blifvit framlagdt i Norge, och min ärade vän, som först hade ordet, lämnade en redogörelse för detta lagförslag. Jag tror, att det är af vikt, att här något närmare redogöres för hvad detta lagförslag innehåller, ty jag håller före, att detta skall vara tillräckligt att afskräcka oss från att följa det norska exemplet.

Att nu Norge är den stat, där regeringen ansett sig kunna tillmötesgå dessa kraf i vidsträcktare mån än i andra stater, det kan ju — jag säger ingalunda att så behöfver vara fallet — möjligen bero därpå, att norrmännen genom internationella öfverenskommelser skaffat sig en ställning, som i deras ögon är mera betryggande för landets själfständighet än andra staters, hvilka endast och allenast ha att lita på sitt eget försvarsväsende. Härmed må emellertid vara huru som helst, detta norska lagförslag stadgar följande. Så snart en värnpliktig, som inställt sig eller blifvit inställd till militär tjänst, vägrar att fullgöra denna, instämnes han till domstol. Regeln är att han skall för sin vägran af domstolen dömas till straff, enligt en straffsats, där minimum är ett års fängelse, men om hans vägran beror på samvetsbetänkligheter, frikännes han från straff. En vägran, som icke grundar sig på verkliga samvetsbetänkligheter utan på politiska skäl eller dylikt, medför sålunda en allvarlig bestraffning, men om den värnpliktige kan ådagalägga, att han hyst samvetsbetänkligheter, hvilka motiverat hans beslut, frikännes han från straff. Men i bägge fallen afföres han, mina herrar, ur de militära rullorna och öfverföres till en civil rulla för värnpliktige. Sedan är han skyldig göra tjänst en half gång till så lång tid, som är i värnpliktlagen föreskrifven för det vapenslag, som har den längsta tjänstgöringstiden. Under krig eller när armén är mobiliserad för krig skulle han också, när han inkallades, vara skyldig att utföra civilt arbete för statens räkning. Men att observera är, att denna civila

Om utbyte af militär tjänstgöring i vissa fall mot annat arbete för statens räkning.

(Forts.)

Om utbyte af militärtjänstgöring i vissa fall mot annat arbete för statens räkning.

(Forts.)

tjänstgöring får icke hafva något samband med militärväsendet, sålunda icke heller i krig. Med anledning af den förste talarens yttrande, att i krig dylika värnpliktiga borde vara skyldiga att hjälpa till vid sjukvården vill jag säga, att detta tillåter tydligen icke det norska lagförslaget. Enligt detta förslag är, när helst en vägran att göra militärtjänst förekommer, armén definitivt beröfvad denne man, som vägrar, vare sig vägran beror på samvetsbetänkligheter af religiös eller moralisk art eller på politiska eller sociala skäl. Han är förlorad för armén. Skulle en antimilitaristisk rörelse bli allmän och vägran att göra militärtjänst antaga stora proportioner, är det alldeles tydligt, att detta skulle i väsentlig grad inverka på landets försvarsväsen. Men hvad som är ej mindre betänkligt — det skulle äfven föra med sig, att denna lag sattes ur kraft. Ty hvar och en bör lätt inse, att när man, så att säga, principiellt erkänt, att vägran att göra militärtjänst befriar från militärtjänst och ger rätt till civilt arbete, man icke kan ådöma den vägrande årslångt fängelsestraff i den händelse att dylik motvilja mot militärtjänsten skulle såsom en politisk epidemi sprida sig bland massor af statsborgare. Jag tror, att en strafflag, som afsåg dylika fall, på grund af omständigheternas egen makt, skulle visa sig översam.

Härtill kommer svårigheten att draga gränsen mellan det fallet, att straff skall ådömas, och det fallet, där så icke skall ske. Denna gräns är flytande. Det heter: straff ådömes icke, om den värnpliktiges förhållande, enligt hvad man kan antaga, beror därpå, att hans samvete icke tillstodder honom att göra militärtjänst. Men när man i motiveringen till förslaget läser, hvad som menas med, att samvetet icke tillåter honom att göra militärtjänst, finner man, att därmed menas, att religiösa betänkligheter eller därmed likställda icke tillåta honom det. »Religiösa betänkligheter eller därmed likställda.» Jag frågar: hvad är det för samvetsbetänkligheter, som äro likställda med religiösa betänkligheter? Meningens är, att det skall domstolen afgöra. Jag tror för min del, att detta blir omöjligt, och jag är öfvertygad om att, när man öfverhufvud kommit så långt, att man respekterar och erkänner som berättigadt ett samvete, som förbjuder den enskilde icke blott att bära vapen utan äfven att understödja arbetet för dem, som med vapnen skola försvara fosterlandet, man icke kan annat än glida ner undan för undan tills man erkänner, att de, som vägra att göra militärtjänst på grund därpå, att deras sociala eller politiska samvete förbjuder dem det, icke kunna behandlas hårdare än de, hvilka af religiösa samvetsbetänkligheter eller — som det heter i motiveringen till det norska lagförslaget — af därmed likställda samvetsbetänkligheter förbjudas att göra dylik tjänst. Med ett ord, om man icke vill draga en fast gräns utan nöjer sig med en flytande — låt vara att domstolen i hvarje fall skulle fixera den — glider man omärkligt fram till det af herr Lindhagen i hans reservation gjorda uttalandet, att man bör befria de samvetsömna utan vidare från värnpliktsskyldigheten, ty det är ju tydligt, att respekterar man samvetet, då det förbjuder den värnpliktige att understödja krigsmakten i fred, bör man ock respektera samvetet lika mycket, när det förbjuder honom att understödja krigs-

makten i krig, och när samvetet förbjuder den värnpliktige att understödja krigsmakten, förbjuder naturligtvis samvetet honom att göra en extra tjänst i stället för denna värnplikt, som ju af honom anses oberättigad. Då denna tjänst skulle träda i stället för något, som enligt deras åsikt icke är berättigadt, kan följaktligen enligt deras samvetes bud staten ej äga rätt att af dem uttaga ett arbete, som staten eljest icke haft rätt att fördra.

Jag vill till sist vända mig något mot den förste ärade talaren. Hans yttrande visar, att huru mycket en fosterlandsvän än vill tillmötesgå de samvetsömmas önsknningar, han dock måste bejda sig, när han kommer inför verklighetens oafvisliga kraf. Herr von Möller sade, att han ansåge, att dessa värnpliktsvägrare hade orätt, men att man måste böja sig för deras samvete, när de till exempel funne sig i fredstid icke böra göra sjukvårdstjänst vid trupp. Men i krigstid skulle de göra sjukvårdstjänst, ty detta bjöd barmhärtigheten. Jag får säga, att barmhärtigheten mot dessa män — för att icke tala om de sjuka och sårade — bjuder, att man icke skiekar dem att i krigstid göra en sjukvårdstjänst, till hvilken de icke öfvat sig i fredstid. Vi vilja låta dem i fredstid i stället för vapentjänst göra tjänst vid sjukvården eller intendenturen, just för att de i krigstid verkliga skola kunna stödja truppen, just för att de icke skola ställa till villervalla utan vara till nytta för armén, just för att de i krigstid åtminstone skola kunna visa barmhärtighet mot dem, som försvara det land, som äfven är deras fosterland.

Jag tror för min del, att lika högt som staten och dess oberoende står öfver den enskilde statsborgarens intressen, lika bjudande måste det vara för hvarje medborgare att låta sin subjektiva uppfattning vika för hvad som utgör statens oafvisliga kraf och hvad som sanktionerats af folkets allmänna rättsmedvetande. På denna grund får jag yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Nyström, Carl: Det är icke godt att uppträda på talarstolen efter den siste talaren, ty först och främst har han en dialektik, som vinner allas gillaude, och vidare besitter han kunskaper på detta område. Mot detta kan jag icke sätta annat än ett slags medvetande om, att här icke sker full rättvisa. Ty det står i grundlagen de härliga orden, att Konungen må ingens samvete tvinga eller tvinga låta. Huru skulle det vara, om också Riksdagen för sitt handlingsätt och sina åtgärder instiftade en osynlig grundlagsparagraf, som innefattade, att icke heller vi skulle någons samvete tvinga eller tvinga låta? Ty det är en allvarsam sak att handla på annat sätt. Därå framkallas motstånd, ja fanatism, som kan få mycket sorgliga påföljder. Man frågar under sådana förhållanden: hurudant är rättsmedvetandet hos ett folk, som uppfostrats under århundraden, då inom folket kan utbryta en epidemii som den, hvarom det nu är fråga? Men det finnes något, som alltid verkar manande och tänande, och det är, när den lösen gifves ut och sprides: »vi lida för vår tro». Detta grepp på sinnena har en passionerande inverkan, och, tar det fart, har det öfverskådliga påföljder. Det är något sådant som trängt igenom dessa stora lager, så att de säga: vi kunna icke

Om utbyte af militär tjänstgöring i vissa fall mot annat arbete för statens räkning.

(Forts.)

Om utbyte
af militär
tjänstgöring
i vissa fall
mot annat
arbete för
statens räk-
ning.

(Forts.)

på grund af vår religiösa öfvertygelse bidraga till militäröfningarnas bedrivande. De förebära sin religiösa öfvertygelse och kräfva aktning för den.

Nu frågar man: huru skall man veta, om detta är uppriktigt och förtjänar afseende eller icke? Jag erkänner gärna, att det är icke så godt, men det bör ytterst noggrant beaktas och icke helt enkelt slås bort med tillvitelsen: »I ären bara enfaldiga människor, som vi icke behöfva bry oss om.»

Det finnes två absolut motsatta slag af värnpliktsvägrare; de yrka samma sak, ehuru de utgå från alldeles skilda grundsatser och i etiskt afseende äro hvarandras motsatser. Det ena är socialisterna med sin antimilitarism. Dessa strida mot samhället och den del där-af, som är försvaret. Det andra slaget utgöres af dem, som vägra att göra militärtjänst på grund af sin starka religiösa tro. Det är något annat, fastän deras fordran är densamma. För det första slaget finnes väl ingen i denna kammare, som lyser någon medkänsla, men för det andra slaget kan jag icke neka till att man bör göra hvad man kan. Mycket är gjordt. Jag vet, att de, såsom här förut sagts, äro enfaldiga. Men låt oss hafva någon medkänsla för dessa enfaldiga och se till hvad som kan göras för att lindra deras betänkligheter eller om möjligt undanröja dem, så att de framför allt icke få någon förevändning att säga: vi äro martyrer; vi lida för vår tro.

Jag har intet yrkande utan har blott velat göra denna förbön för den ena afdelningen af dessa värnpliktsvägrare.

Herr Hildebrand: Då jag härmed vill uttrycka mina sympatier för tankegången i motionen, vill jag redan från början förklara, att jag anser frågan böra ses ur *statsintressets* synpunkt. Det går icke an att ställa individen som en part jämn-sides med staten och tillmäta individens åsikt lika stort värde som det staten genom sina organ uttalat.

Hvad kan man säga, att statsintresset i ett sådant fall som detta kräfer? Det primära är, att staten måste fordra, att landets manliga ungdom bereder sig för att, om så erfordras, försvara folkets frihet och landets oberoende. Huru genomföres då detta kraf i fråga om dem, som af verkliga samvetsskäl neka att göra värnplikt, detta fåtal — kanske tio om året — som föredrager att sitta i fängelse framför att öfva sig i vapnets bruk? Staten har ju icke vunnit något, ty den har icke fått något tillskott i sin försvarsstyrka, och den *lyckas* sålunda icke att af dessa utkräfva hvad staten måste fordra af landets manliga ungdom. Det blir ur statens synpunkt alldeles detsamma, om dessa verkligt samvetsömma utföra civilt arbete eller sitta i fängelse. Det är i alla händelser fråga om ett mycket litet fåtal. Vid många tillfällen har det visat sig, i Ryssland och på andra ställen, att, om personer verkligen af sitt samvetes uppfattning anse sig förhindrade att öfva sig i vapnets bruk och för den skull komma i fängelse, det icke dröjt länge, förr än dessa befunna sig såsom medborgare i andra länder, där uppfattningen är en annan.

Man invänder, att på samma grund skulle dessa kunna neka att betala skatt, därför att en del där-af går till försvaret. Men den stora

skillnaden förefinnes, att skatten kan helt enkelt utmätas, och det är för dessa män något annat än att sitta i fängelse en längre tid.

Hufvudfrågan synes mig icke gälla detta fatal värnpliktsvägrare, som af verkliga religiösa samvetsbetänkligheter — de enda till hvilka motionären tar hänsyn — anse sig förhindrade att öfva sig i vapnens bruk, utan hufvudfrågan är, huru detta skall återverka på de öfriga. Då har man på den ena sidan den nära liggande faran, att förmånen — eller något, som uppfattas som en förmån för dessa — lockar andra, som icke egentligen hysa dylika samvetsbetänkligheter, att simulera sådana. Därmed skulle antalet värnpliktsvägrare ökas. Naturligtvis är det ett statsintresse att förhindra detta. Men på andra sidan har man den verkan i allmänhet, som hållande i fängelse af sådana personer, som af verkliga samvetsskäl äro förhindrade att bära vapen, kan hafva på stora grupper inom folket.

Jag har många gånger ute i landsbygden, då jag hållit försvarsföredrag, mötts af olika invändningar, och jag har alltför ofta fått den känslan, att landets försvar och hvad därtill hörer alls icke omfattas med den kärlek och uppfattas på det sätt, som fosterlandsvännen skulle önska. Jag har hvarje gång fått en allt starkare känsla af, att man måste om möjligt försöka undanröja de hinder, som där kunna finnas, där sådant är möjligt, och jag tror, att man här har framför sig ett sådant hinder: Jag tror, att detta hållande i fängelse af dessa samvetsömma värnpliktsvägrare utnyttjas på många håll för att misstänkliggöra försvaret och hvad därtill hörer och göra det impopulärt i folkets stora lager. Det är denna fara, som jag tror bör vägas mot faran att för många skola vilja eller låtsas vara samvetsömma. Ur statsintressets synpunkt måste man väga det ena mot det andra och försöka få någon väg, där man kan taga hänsyn till båda krafven.

Kan man tänka sig en sådan väg? Jag tror, att flera finnas. Man kunde tänka sig, att de värnpliktige, som inkallas och neka att låta vapenöfva sig eller att mottaga annat arbete inom lägerområdet, ådömas fängelse under begränsad tid. Detta kunde ju vara ett sätt att pröfva hjärtan och njurar, ty icke sitter en person i fängelse i onödan utan verkliga samvetsbetänkligheter. Vidhåller den värnpliktige sin vägran, kunde man tänka sig, att efter detta korta fängelsestraff vidtoge för honom ett civilt arbete på någon helt annan plats och af samma långvarighet som värnpliktsöfningen. Man kan också tänka sig den väg, som det norska lagförslaget anvisar, eller en föreskrift om civilt arbete på en tid, som med 50 procent öfverstiger värnpliktsiden. Man kan äfven tänka sig en kombination af dessa båda vägar. Hufvudsaken är att utgallra dem, som icke hysa samvetsbetänkligheter, och försöka göra allt för, att icke folk må lockas att simulera sådana betänkligheter. Det förefaller mig som om man dock på en dylik väg skulle kunna gallra ut dem, som hafva verkliga samvetsbetänkligheter, ty någon annan tror jag icke i våra dagar finner sig i att göra ett arbete under en tid, som är hälften till så lång som värnpliktsöfningen.

Det förefaller mig således som det norska lagförslaget anvisat en riktig väg, och att man genom att beträda den kommer ifrån denna

Om utbyte af militär tjänstgöring i vissa fall mot annat arbete för statens räkning.

(Forts.)

Om utbyte af militär tjänstgöring i vissa fall mot annat arbete för statens räkning.

(Forts.)

fara, att försvaret och allt hvad därtill hörer göres impopulärt, hvilken ligger i ett hållande i fängelse af dylika samvetsömna värnpliktiga. Jag tror, att man icke får för mycket sentimentalt hålla sig till dessa individers uppfattning, så att man ser saken ur deras synpunkt, utan att man skall betrakta den från statsintressets synpunkt, och just ur denna kan man varmt önska, att staten må påfinna någon väg att komma ur den närvarande dilemman.

Den förste ärade talaren ansåg sig icke kunna framställa något yrkande, och jag skall icke heller göra det. Jag slutar med att uttala en förhoppning, att motionen måtte återkomma med något förändrad motivering vid en följande riksdag.

Herr von Möller: Jag skall bedja att något få bemöta de båda herrar, som nu uppträdt emot mig. Herr Skytte talade om garantierna emot missbruk af intyg och sade, att dessa intyg, hvilka de skulle hafva med sig för att befälet skulle befria dem från vapenöfningarnas fullgörande, icke vore fullgoda. Det är dock en anmärkning som riktar sig icke mot mig utan mot 1902 års lagförslag.

Sedan nämnde dels herr Skytte och dels herr Trygger, att armén behöfver ett så stort antal sjukvårdare, och herr Trygger gick härvid i sin människovänlighet så långt, att det skedde på bekostnad af hans tankegång, när han sade, att barmhärtigheten fördrade, att man icke sände dessa personer i krigstid till ett arbete, som de icke voro vana vid. Jag ber att få vända mig mot båda dessa herrar och säga: huru många är det som i allmänhet här skulle komma i fråga? Motionären tycks hafva ansett, att detta antal i genomsnitt varit 10 om året. Skulle det nämnvärdt eller skadligt inverka på det stora antal och behof af sjukvårdare, som herr Skytte omtalade, eller strida mot det af herr Trygger förordade barmhärtighetens mål, att sätta in dem ibland arméns öfriga sjukvårdare? Jag tillåter mig fråga, hvad det behöfves för vana eller öfning för dessa personer att gå fram i elden och hämta upp sårade. Det är väl något helt annat, som här fördras, nämligen moraliskt mod, något som jag tror, att dessa personer skola visa sig hafva, då det gäller, ty personer med varm religiös öfvertygelse, äfven om de under alldagliga förhållanden visa sig som stora kujoner, ådagalägga dock ofta i farans ögonblick större mod än andra.

Herr Trygger talade om att i detta afseende icke finnes något exempel från stormakternas sida. Hvarför i all rimlighets namn skola vi alltid taga efter stormakterna? Skulle det vara så beklagligt, om stormakterna kunde taga exempel af de små nationerna och lära sig att med mera humanitet behandla sina soldater? Det berömmet vågar jag nämligen uttala för Sverige, att soldaterna här behandlas med större humanitet än det ibland är fallet inom stormakternas arméer.

Så fick jag till min glädje och samtidiga förvåning höra om min högt ärade väns uppfattning angående skälen, hvarför Norge antagit en lag, motsvarande den nu föreslagna, nämligen att genom internationell öfverenskommelse det vunnit en mera tryggad ställning. Det gläder mig att höra detta, men jag kan icke neka till, att det förvånar mig, att det skulle komma från det hållet.

Det talades vidare om att dessa värnpliktsvägrare skulle befrias från hvarje samband med den militära tjänsten. Ja, om med denna befrielse från vapenöfningars fullgörande följer befrielse för andra värnpliktige, då skulle onekligen detta verka demoraliserande. Men det kan icke bortresonneras, att truppen känner sig upprörd öfver, att kanske just de allra bästa och snällaste människorna sättas i fängelse, samt att dessa unga lättantändliga människor känna, att härigenom begås en orättvisa, och jag kan icke annat än gifva dem rätt häruti. Det är icke rättvist att sätta folk i fängelse af dylik anledning. I forna tider brändes och steglades folk för sin religiösa öfvertygelse, och ännu under min tid har landsförvisningsstraff för religionsbrott funnits kvar i lagen, men dessa straff hafva nu tagits bort. Annu kvarstår emellertid detta fängelsestraff för personer, som äro nog modiga att under sådana omständigheter som dessa säga: »min religiösa plikt bjuder mig att göra detta; sätt mig, då lagen så bjuder i fängelse; jag lider detta hellre än att bryta mot min religions föreskrifter. Tycka herrarna att detta är rättvist? Finna icke herrarna, att en sådan sak skulle på det sätt jag anvisat kunna hjälpas, utan att samhällets rätt att försvara sig utåt på något vis däraf skulle kränkas?

Herr Hildebrand bemötte det af utskottets skäl, som här tycks mig vara minst sagdt olämpligt valdt, nämligen detta om jämförelse med en skattevägran. Hur lagutskottet med fullt allvar kunnat sätta in detta i sitt betänkande, det har jag svårt att fatta.

Äfven ett annat skäl anföres af utskottet, nämligen att anordnandet af civilt arbete skulle möta knappast öfvervinnerliga svårigheter. Skulle det verkligen vara så svårt att anordna sådant allmänt arbete för en summa af 10 personer eller kanske något mer? Jag läste i Stockholms Dagblad en insändare af öfverste Melander, hvilken med dess komplimang till Riksdagen så gladde mitt hjärta, att jag skall bedja att få uppläsa en del där af, möjligtvis med adress till utskottets ärade ordförande. Insändaren slutar sin artikel sålunda: »Det vore väl också ett riktigt kuriosum i historien, om ej alla våra kloka karlar i Riksdagen — eliten af allt hvad vi hafva i god vilja, kunskaper och skarpsinne — ej skulle kunna taga bukt på ett missförhållande, som föranleder att några hederliga, präktiga och samvetsgranna gossar så där hvart och hvartannat år måste till ingen människas nytta eller glädje sättas i bur eller att andra flytta till landet i väster, vårt land till ingen båtнад och vår civilisation till skam». Jag säger således gentemot utskottets sista skäl, att jag beklagar, att icke utskottet har sett, huru hög tanke denne insändare har om Riksdagens medlemmar, och att det på detta sätt möjligtvis icke ansträngt sin tankeförmåga nog för att undersöka, huruvida verkligen, såsom utskottet behagar säga, alldeles öfvervinnerliga svårigheter möta för anordnande af allmänna arbeten af här erforderlig beskaffenhet. Då måtte nu våra begrepp om öfvervinnerlighet vara ganska olika.

Jag slutar, såsom jag började, med att säga, att man kan ironisera och gyckla öfver denna sak, men man kan icke, om man tänker lugnt öfver densamma, säga att något statens intresse att försvara

Om utbyte af militär tjänstgöring i vissa fall mot annat arbete för statens räkning.

(Forts.)

Om utbyte
af militär
tjänstgöring
i vissa fall
mot annat
arbete för
statens räk-
ning.
(Forts.)

sig mot en fiende, som hotar den, på minsta sätt skulle inkräktas därför att man härvidlag söker finna en utväg men ingalunda genom att kopiera den norska lagen. Hvem har sagt detta? Icke jag åtminstone. Om herr Trygger anser den norska lagen icke till alla delar vara bra, finnas ju andra utvägar såsom herr Hildebrand visade. Det måtte för sakkunniga icke blifva svårt att finna utväg för att rädda dessa 10 samvetsömma kanske något inskränkta personer från att sättas i fängelse, därför att de hafva kanske litet bättre och fastare karaktär än en hop andra.

Herr Wieselgren: När den romerska världsstaten med sitt utomordentligt utvecklade rättsväsende kräde lydnad för sina lagar och bud öfverallt bland de folk, som den underkufvat, funnos åtskilliga bland dessa, som icke ville böja sig för dess kraf och som härför åberopade sitt samvete.

Rätt naturligt var ju att den romerska staten icke fann detta vara något att taga hänsyn till; ville de icke lyda, måste de straffas; och efter dessa motspänstige fortfarande, med åberopande af sitt samvete, icke lydde, så tändes bälén, så kastades de olydiga för vilddjuren — men hvad blef slutet? Ett oförändradt förhållande: de som af samvetsskäl funno sig icke kunna lyda, vägrade alldeles som sina föregångare att göra det, och den stora världsstaten med sitt mäktiga exekutiva system måste erkänna att den *icke kunde* sätta sin vilja med makt igenom. Hvad betyder detta, om icke det att samvetet för individen innebär en så oändligt stor makt, att den största stormakt utanför densamma måste gentemot den erkänna sitt: »non possumus», — *vi kunna icke* —; men hvad som sålunda i all världens tid måst erkännas af statsmakterna, af samhällsmakten i hvilka dimensioner som helst, det torde icke vara någon skam för svenska staten att äfven för sin del erkänna: *det finnes en gräns, utöfver hvilken icke den yttre makten kan göra sin vilja gällande*

En af de föregående talarna har erinrat om några ord i vår grundlag, hvilka äro af oändligt stor betydelse — de orden i 16 § regeringsformen, att Konungen icke skall någons samvete tvinga eller tvinga låta. Hvad betyder detta annat än att det af den svenska staten i dess egen grundlag erkännes, att det finnes en samvetsgräns, hvilken samhällsmakten icke kan och icke bör öfverskrida? Men i regeringsformens 16 § står jämte det nu anförda också det, att Konungen skall lämna skydd åt hvar och en vid utöfningen af hans religion, såvida han icke därigenom stör samhällets lugn eller åstadkommer allmän förargelse.

Om vi nu skulle i det faktiska förhållande, som ligger till grund för motionen, att ungefär 10 à 12 beväringssynglingar om året vägra att utgöra sin värnplikt, se en deras religionsutöfning om än af negativt slag, kunna vi säga att de härmed störa samhällets lugn eller väcka allmän förargelse? Det är omöjligt att påstå dem stora samhällslugnet. Och nog väcka de allmän medömkan eller förvåning — men att de väcka »allmän förargelse» kan man då icke säga, om man verkligen tolkar grundlagen efter ordalydelsen, såsom den själf bestämmer att ske skall. Det är visserligen ett egendomligt sätt att utöfva

sin religion detta: att frånga den plikt, som vi alla erkänna vara den viktigaste. »Salus publica suprema lex», är en romersk tanke, som vi öfverfört till vårt tänkesätt: det allmänna bästa är vår högsta lag, och man kan ju säga, att det häntyder på något svagt, något mindre normalt, när ifrågavarande ynglingar drifvit upp sitt samvetes känslighet till den grad, som de måste ha gjort för att kunna med sanning uttala sin vägran att böja sig för landets ifrågavarande lagar. Men det är, såsom en föregående talare på blekingebänken nyss erinrade, egentligen icke dessa 10 eller 12 personer våra förhandlingar gälla, utan *det* att icke låta denna lilla flock efterföljas af tusentals simulanter. Detta är frågans egentliga betydelse, däri ligger den samhällsfara, vi söka att afvärja; vi måste straffa dessa 10 för att hindra de befarade simulanterna att rycka fram. De ärliga, de verkligt svaga måste straffas för att icke sådana, som göra sig svaga, som simulera svaghet, skola undkomma, utan att lagen mot dem skall kunna sättas i verket. Det påminner oss om den gamla frasen: »sig själf till straff och andra till varnagel». Men, mina herrar, strafflagstiftningen har verkligen redan strukit ut de där orden om »varnagel», helt enkelt därför att, om varnagelssyftet bibehålles, straffet nödvändigt måste göras så strängt, att det verkligen blir till varnagel. Det måste afskräcka, måste skrämma, och då ha vi kommit så långt, att dessa ärliga svaga, som vi alla i vårt innersta hjärta erkänna vara mer att beklaga än att straffa och gärna skulle öfverse med, måste straffas på det allra hårdaste icke för deras egen skull utan för att simulanterna skola blifva afskräckta! Herrarna inse själfva, hvilken orimlig väg vi därmed kommit in på; den kan helt simpelt icke fullföljas. Och hvarför icke? Jo, helt enkelt därför att, såsom lagutskottets högt ärade ordförande nyss påpekade, och hvilket jag måste gifva honom rätt i, det icke är simulation, om ett stort socialt parti förklarar sig icke vilja hafva med något försvarsväsen att göra. För denna sin åskådning behöfva de icke hafva någon religiös utgångspunkt; de kunna ändå hafva lika ärliga tankar, lika ärlig uppfattning som någonsin de, hvilka hafva religiös grund för sin försvarsvägran, och därmed, mina herrar, förändrar sig frågans ställning ganska betydligt, ty därmed hafva vi kommit in på ett område, där den moderna staten känner sig stå ganska osäker; den vet icke, hvad framtiden kommer att bära i sitt sköte, eller hvad den skall kunna hafva att möta dylika folkrörelser med. Man måste ju erkänna, att den ärliga öfvertygelsen på det ena hållet och på det andra måste behandlas på samma sätt. Det går icke an att säga: därför att dessa försvarsvägrare icke äro af den fromma sort som de andra, hvilka vi låta gå, skola de straffas. Det måste gå för alla efter samma regler — däri hade lagutskottets ordförande fullkomligt rätt, såvidt jag förstår att bedöma saken. Men då är också gifvet, att vårt betraktelsesätt i frågan allt får undergå någon liten jämkning, ty mina herrar, vi kunna lagstifta om straff så länge det gäller 10, så länge det gäller 50 eller 100, men låt försvarsvägrarne marschera fram i tusental, hvart komma vi då med våra beslutade fängelsestraff? Ätminstone få vi öka fängelsernas antal på det oerhördaste sätt.

Den ärade talaren, som erinrade oss om den epidemiska be-

Om utbyte af militär tjänstgöring i vissa fall mot annat arbete för statens räkning.

(Forts.)

Om utbytte af militär tjänstgöring i vissa fall mot annat arbete för statens räkning.

(Forts.)

skaffenheten af sådana fanatiska rörelser, de må vara trosrörelser eller icke, hade fullkomligt rätt. Vi kunna icke veta, hvilka dimensioner en sådan försvarsvägran skall kunna taga i och med det samma vi för att möta den gifva oss in på strafflagstiftningens område. Det finnes en fruktansvärd benägenhet för att blifva martyrer, och så har det varit i alla tider. Om herrarna minnas den äldsta kyrkans historia, meddelar den oss ganska tydligt att visserligen icke alla, som läto bränna sig på bålet, kunde i sin religiösa tro finna ett fullt tillräckligt motiv för en sådan själfuppoffring. Nej, det spelade också andra faktorer in, hvilka man icke då visste benämna så vetenskapligt som nu, men som ändock funnos och gjorde sig gällande. Den ärade talaren på bohuslänsbänken påminde oss med fullt fog härom. Epidemiska rörelser kunna snabbt draga med sig massor, där man förut hade att göra med endast några få individer; genom sin troshänförelse tända dessa elden hos de många.

Det förslag, reservanterna här framlagt, lider af en betänklig svaghet. De tala om, att man hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att han ville taga i öfvervägande »huruvida och på hvilket sätt sådana värnpliktige, som på grund af religiös öfvertygelse finna sig af samvetsbetänkligheter förhindrade att deltaga i vapenöfning eller annan militär tjänstgöring, må i stället utföra annat arbete för statens räkning». Hvarför skriva icke reservanterna här det enda, till hvilket man kan öfversätta dessa slutord? Hvarför skriva icke reservanterna att de önska, att Kungl. Maj:t täcktes öfverväga, huruvida de vägrande kunde ådömas *tvångsarbete*? Det är nog icke precis hvad reservanterna mena; men så skulle det faktiskt komma att bli. Liksom lösdrifvarlagen af 1885 satt Konungens befallningshafvande i tillfälle att ådöma lösdrifvare tvångsarbete, skulle nu domstolarne få till sådant döma försvarsvägraren, icke med samma motiv, men med precis samma effekt. Jag vill fråga eder, mina herrar: är det verkligen tilltalande eller rimligt, att en vacker dag våra tvångsarbetsanstalter skulle få emottaga personer, som på dessa fromma skäl vägra att underkasta sig öfning såsom värnpliktige? Att sätta in dem bland de förlorade söner, som hit samlas från rikets alla håll och kanter på grund af dryckenskap, lättja och förfall i skilda riktningar, kan det vara skäl? Vi finge åtminstone anlägga särskilda tvångsarbetsanstalter för dem. Såvidt jag förstår saken, mynnar hela förslaget ut i en orimlighet. Det kan redan af praktiska skäl aldrig komma att effektueras; om Riksdagen skrifer till Kungl. Maj:t om detta, kommer Kungl. Maj:t säkerligen icke att kunna göra något däråt.

Nu frågar man mig kanske, hvad jag själf har för mening i frågan? Jag har i den samma mening nu som för två år sedan, då vi debatterade denna sak: att liksom man kasserar dem, som det på grund af fel på hörseln eller andra fysiska svagheter skulle vara ändamålslost att öfva i vapnets bruk, på samma sätt bör man kassera dem, hvilka det på grund af psykiska svagheter måste anses ändamålslost att öfva för en värnplikt, som de icke kunna antagas på afsedt sätt skola fullgöra. Hvarför öfva dem i det, där de aldrig skola åstadkomma någon öfningens frukt? Här har i dag talats om skillnad mellan förhållandet med dessa i fred och i krig; men jag

vill se den stat, som är till den grad tanklös, att den i sin krigshärs leder kastar in personer, hvilka man måste frukta vid första tillfälle skola demoralisera sina kamrater och lätt åstadkomma panik? Och hvarför? För att staten skall få tillfälle att visa sin öfvermakt mot den enskilde individen. Det är en orimlighet. Staten kan icke vara så utan tanke på ändamålet, att den sätter detta — att vinna i striden — i fara på grund därpå att den vill visa, hurusom den kan efter sin vilja och sina lagar kommandera åtskilliga, öfver hvilka den dock till slut antagligen icke kan utöfva detta regemente. Min mening är sålunda helt enkelt den, att här ifrågavarande försvarsvägrare böra kasseras. Ja, hör jag någon säga, då komme man att få kassera allibop. Ånej, det svenska folket består icke af sådana kujoner, att det på det sättet skämmer ut sig och sitt land. Det är icke så farligt. Jag minns mycket väl på 1880-talet, när vi kivade om huru många dagar man skulle nöja sig att öka värnpliktsöfningarna med, och då åtskilliga civila påstode, att det då upptagna maximum, 90 dagar, vore alldeles otillräckligt. Då hörde jag en hög militär förklara, att de, som så sade, visste icke hvilken underbar soldatras det svenska folket är; det vore möjligt för militär utveckling i en grad, om hvilken man knappt kunde drömma. Man kan åstadkomma underverk med det på mindre tid, än hvad man i utlandet anser sig för ett minimum af resultat behöfva. Således, jag tror icke på att svenska folket är så förvekligadt och så andesvagt, som man på nyss berörda motiv här vill göra gällande. Jag tror det icke, och jag är alldeles icke rädd för de simulerande skaror, som vid denna frågas behandling fått spela sådan roll. Men jag vill på samma gång säga — hvad jag sade äfven förra gången — att de personer, som lida af denna svaghet och därför icke anse sig kunna ställa sig i ledet för att försvara sitt fosterland, de böra heller icke tillåtas att under fredens dagar deltaga i landets förvaltning och styrelse; de böra förlora sin rösträtt, sin politiska och kommunala rösträtt — och jag är fullt förvissad, att den bestämmelsen skall innebära ett allvarligt korrektiv mot dem, som skulle vilja försöka anlita simulantvägen för att undslippa värnpliktsöfningarna.

Af hvad jag sagt framgår, att jag icke kan vara med om att yrka bifall till reservanternas förslag; utan måste jag stanna vid det enbart negativa, som ligger i lagutskottets hemställan.

Herr Skytte: I mitt sista anförande uttalade jag, att jag i likhet med en af reservanterna ställde mig mycket tveksam beträffande värdet af den garanti, som låg i utbytet af militär tjänstgöring mot annat arbete och att den garanti som låg i trovärdigheten i de intyg som lämnas af församlingsföreståndare och andra personer, icke af 1907 års lagutskott ansetts fullgod. Jag tillät mig icke att på något sätt uttala någon misstro mot dessa intygsgifvare — det var endast utskottets uttalande, som jag åberopade.

Herr von Möller sade, att det icke behöfdes någon särskild öfning för sjukvårdare. Jo, det behöfs mycken öfning. Konsten att anlägga provisoriska förband och transportera sårade så att icke onödiga smärtor tillfogas dem är icke så lätt. Den saken kräver

Om utbyte af militär tjänstgöring i vissa fall mot annat arbete för statens räkning.

(Forts.)

Om utbyte af militär tjänstgöring i vissa fall mot annat arbete för statens räkning.

(Forts.)

mycket arbete, hvilket också intensivt bedrivnes å våra mötesfält. Därtill kommer en hel del teoretiska kunskaper, som måste meddelas dessa sjukvårdare. Jag skulle önska, att herr von Möller ville vända sig till någon af våra militärläkare. Jag är då öfvertygad om att herr von Möller skulle få dessa mina uppgifter bekräftade.

Herr Trygger: I mitt sista yttrande lyckades jag just icke tillvinna mig något erkännande från min ärade väns på hallandsbänken sida. Det var dock en punkt, däri han gaf mig rätt, men jag är nog ledsen att behöfva erkänna, att detta erkännande fick jag af honom, därför att han missuppfattat hvad jag yttrade. Herr von Möller sade, att jag skulle hafva ansett, att Norge på grund af den internationella traktat Norge slutit icke skulle behöfva lika mycket som förut tillgodose sitt försvar och således på grund däraf kunna vara mera tillmötesgående i den fråga, som nu är föremål för behandling. Det har aldrig varit min mening. Jag sade, att Norge möjligen ansåg sig kunna göra det, men jag för min del tror, att det misstagit sig i det afseendet. Och jag har förut offentligen uttalat den förhoppningen, att, när den internationella traktatens giltighetstid har gått ut, Norge liksom de öfriga staterna här i Norden skulle trygga sig uteslutande på ett starkt försvar och att dessa stater genom samverkan skulle kunna bevara sin självständighet. Jag tror visst icke, att den internationella traktaten gör vare sig Norge eller Norden någon som helst nytta.

Vidare har herr Hildebrand liksom också herr von Möller, den senare något skarpare, funnit utskottets motivering ohållbar särskildt i den punkten, däri utskottet förklarar, att ifall man nu ginge motionären till mötes, skulle det kunna inträffa, att med samma berättigande som värnpliktiga här i landet vägra underlätta arbetet för sina stridande kamrater, med samma skäl skulle medborgare kunna fordra att blifva fritagna från skyldigheten att med sina penningar, genom skatter, bidra till ett försvarsväsende, som enligt deras uppfattning vore fördömligt. Herr Hildebrand särskildt sade, att det vore en kolossal skillnad mellan att uttaga värnplikten och att uttaga skatteplikten, ty hos den som icke fullgör sin skatteplikt göres utmätning, och man tager hvad han icke vill gifva frivilligt. Ja, har man den uppfattningen om lättheten att taga ut skatten, öfver hufvud taget drifva in fordringar hos tredskande, och denna uppfattning vore riktig, då vore allt bra beställt, men jag tror, att den är felaktig. Vi skola komma ihåg, att den, som vägrar att betala skatt, har, när skatten skall utmätas, rätt att undantaga viss egendom, och jag tror, att det i en massa fall skulle visa sig, om allmän skattevägran kom i fråga, att man icke skulle kunna uttaga skatten, trots det att man har exekutionsväsendet till sitt förfogande. Jag tror således, att skattevägran är lika svår att öfvervinna som värnpliktsvägran.

Herr von Möller rörde sig hela tiden med, att här skulle vara fråga om ett fåtal personer. Han talade ständigt om tio, liksom om de icke skulle blifva fler. Herr Wieselgren har emellertid med rätta gjort gällande, att det icke kommer att stanna vid dessa tio, utan att de tio komma att följas af tusental, men han å sin sida har anmärkt, att

man icke vore berättigad att straffa de tio verkligen samvetsömma för att hindra tusen simuleringar att undandra sig värnplikten. Därjämte har han visat, att man i den moderna straffrätten har lämnat den ståndpunkten, att man straffar en för att afskräcka en annan. Herr Wieselgren har häri fullkomligt rätt. Vi kunna icke straffa dessa tio för de tusendes skull. Vi kunna icke straffa en enda, äfven om resultatet däraf skulle blifva, att tusenden skulle omvändas till att fullgöra sin skyldighet. Och vi göra det icke heller. Därför att en värnpliktig, som vägrar göra militärtjänst, från vår synpunkt sedt, därigenom begått ett brott, därför straffa vi honom — för hans egen skull och icke för andras. Visserligen vill jag erkänna, att fall kunna förekomma, som äro särskildt ömmande, men jag vågar också påstå, att de fallen äro mera sällsynta, sedan vi fått 1902 års kungliga beslut. Ungdomar, som af samvetsbetänkligheter vägra att bära vapen och anse sig hafva stöd härför i bibeln, kunna nog förekomma, och man bör taga en viss hänsyn till dem, och det har man gjort; men att personer af verkliga samvetsömmen äro förhindrade att till exempel vårda sjuka under militärtjänstgöring, det kommer icke så ofta att inträffa. Saken är i sig själf ganska miss-tänkt, och man kan i allmänhet utgå från att icke samvetsnöd, utan ett statsfarligt brott i sådant fall föreligger. Men skulle brott icke föreligga, hvad hafva vi då för medel att hjälpa den samvetsömmen? Det veta herrarne mycket väl, hvad vi hafva för medel att tillgripa. Vi måste hafva en sådan militär lagstiftning, att icke vår själfständighet sättes på spel. Vi måste lagstifta så, att värnpliktsvägran betraktas som brott. Men enstaka undantagsfall kunna förekomma, där verkliga samvetsbetänkligheter föreligga. Huru skola vi råda bot för dessa fall? Jo, då hafva vi den kungliga benädningsrätten.

Det är den kungliga benädningsrätten, som bör användas för att den högre rättvisan må göra sig gällande, när lagen — såsom så ofta är fallet — icke förmår tillfredsställande reglera alla möjliga fall. Är det icke mer än tio, såsom herr von Möller sagt, hvarom här är fråga, då blir det sannerligen icke ansträngande för Kungl. Maj:t att efter noggrann pröfning i hvarje särskildt fall visa dem den billiga hänsyn de begära och jag för min del icke vill beröfva dem.

Herr von Möller gjorde slutligen gällande mot mig, att jag utan skäl åberopat stormakternas exempel, och han sade: hvarför kunna icke stormakterna följa oss, hvarför skola vi följa stormakterna? Ja, mina herrar, på det vill jag svara: stormakterna, de följa icke oss, det är ett faktum, och vi skola akta oss att göra anspråk på att leda dem, ty då riskera vi vår egen själfständighet. Det är vår själfständighet, vårt oberoende, som är grunden till att vi icke kunna gå med på att göra det undantag från värnpliktsskyldighetens fullgörande, som motionären har begärt.

Herr von Möller: Jag hade svårt att följa med herr Trygger, när han sade, att det är själfbevaringsdriften, som gör, att vi mot-sätta oss en lag, som skulle undantaga dessa tio personer från att fullgöra sin värnplikt. Herr Trygger tyckte icke om att jag upp-repade detta tiotal. Jag vet icke, huru många de faktiskt äro, men

Om utbyte af militär tjänstgöring i vissa fall mot annat arbete för statens räkning.
(Forts.)

*Om utbyte
af militär
tjänstgöring
i vissa fall
mot annat
arbete för
statens räk-
ning.*

(Forts.)

på sidan 5 i utskottets betänkande står det, att antalet torde sannolikt icke öfverstiga ett tiotal årligen. Jag hoppas, att vår själfständighet icke måtte komma att äfventyras, därför att tio personer under fredstid befrias från att fullgöra sin värnplikt, som deras samvete förbjuder dem såsom omoraliskt.

Sedan gaf herr Trygger anvisning på huru lätt det är att komma undan att betala skatt, men jag kan icke fatta, att detta kunde vara något öfvertygande skäl mot mig, när jag framhöll, att utskottets skäl mot utmätning, som står på sidan 14, i mina ögon icke var något skäl.

Herr Skytte framhöll, att dessa sjukvårdssoldater behöfde mycken öfning. Jag återkommer då till det där tiotalet. Om ett krig skulle utbryta, är det så svårt att bära en sjukbår, att dessa personer icke skulle kunna lära detta, de utgöra ju en så försvinnande liten procent i jämförelse med alla öfriga sjukvårdssoldater? Dessa farhågor torde vara minst sagdt öfverdrifna.

Slutligen ber jag få säga, att, om det grämde herr Trygger, att jag icke kunde godkänna hans skäl, jag är fullt förvissad, att det för honom låg balsam i de bravorop, som följde på hans anförande, och hvilka tyvärr nog äfven voro riktade mot den åsikt, jag förfäktat.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

*Lagförslag
om gemen-
samhetsfiske
m. m.*

Föredrogs ånyo lagutskottets den 27 och 30 nästlidne månad bordlagda utlåtande n:o 39, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om gemensamhetsfiske samt lag angående ändrad lydelse af 10, 13 och 14 §§ i lagen om rätt till fiske den 27 juni 1896.

I en den 31 december 1908 dagtecknad proposition, n:o 13, hvilken af båda kamrarna hänvisats till lagutskottet, hade Kungl. Maj:ts under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll föreslagit Riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1:o lag om gemensamhetsfiske; samt

2:o lag angående ändrad lydelse af 10, 13 och 14 §§ i lagen om rätt till fiske den 27 juni 1896.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte af Riksdagen bifallas.

Grefve von Rosen: Det förevarande lagförslaget är byggt på principer, som lagts till grund för många främmande länders lagstiftningar. Man har nämligen i utlandet gjort samma erfarenhet som här, att det varit nödvändigt att göra något för att förhindra roffisket. I de tyska staterna har sålunda lagstiftningen påbjudit bildandet af tvångsföreningar mellan de fiskerättsägande, hvilka antingen

genom antagande af gemensamma fiskare eller genom utarrendering skött fisket. Det här föreliggande lagförslaget uppställer tre särskilda utvägar för gemensambetsfisket, antingen antagande af gemensam fiskare eller upplåtande af fisket på arrende eller fiske efter fastställd plan, då hvar och en får inom sitt område utöfva fiske — alltid med iakttagande af planen.

Hvad den första möjligheten beträffar, har det föreslagits, att den icke kan begagnas i annat fall, än att alla äro eniga därom. Detta är i själfva verket ungefär detsamma, som att denna möjlighet är utesluten, ty alltid finns det någon, som sätter sig emot ett sådant förslag och omintetgör det. Det återstår då den andra utvägen, utbudande af fisket på arrende, och den tredje, fiske efter en fastställd plan. Till denna tredje möjlighet hafva vi redan en motsvarighet i nu gällande lag om rätt till fiske, där det föreskrives, att Konungens befallningshafvande äger utfärda stadgande rörande fiske, efter det fiskerättsägarna blifvit hörda och vederbörande fiskerimyndighet äfven fått uttala sig i ämnet. Denna tredje föreslagna utväg är således i själfva verket icke något framsteg, utan snarare skulle man kunna säga, att den är ett steg tillbaka, ty nu kan Konungens befallningshafvande efter hörande af fiskerättsägarna utfärda stadganden, oafsedt hvad som blifvit sagdt af de fiskerättsägande, men hädanefter skulle det vara de fiskerättsägande, som själfva ägde bestämma om saken, och Konungens befallningshafvande, som sedermera gifve fastställelse därå. Förslagets kärna ligger således i utarrendering af fisket.

I sitt utlåtande öfver Kungl. Maj:ts förslag har utskottet godkänt dess hufvudprincip, nämligen att försöka bereda möjlighet för fiskets rationella utnyttjande, äfven om minoriteten af de fiskerättsägande sätter sig däremot. Men utskottet har emellertid gjort åtskilliga erinringar mot förslaget, på grund af hvilka utskottet icke funnit sig för närvarande kunna tillstyrka bifall till detsamma. Det är rörande vissa af dessa erinringar jag ber att få yttra några ord.

Det är af största vikt, att de fiskvattensdelägare, som ifrå för det gemensamma fiskets rationella skötsel och därpå vilja nedlägga omtanke och arbete, icke afskräckas därifrån genom ovisshet om huru saken kommer att ordnas. Med tanke härpå innehåller lagförslaget ett stadgande, att de delägare, som äga mer än hälften af fiskevattnet efter samtliga delägars röstetal, skola äga att, om de så önska, själfva öfvertaga arrendet. Till tryggande af minoritetens rätt föreskrives emellertid samtidigt, att, om öfverenskommelse icke kan träffas om villkoren, dessa skola bestämmas af en skiljenämnd. Lagutskottet har likväl icke funnit detta förfarande vara tillräckligt tryggande, utan föreslagit, att arrende endast bör kunna förvärfvas genom utbudande på auktion. Det kan ju visserligen tyckas, såsom utskottet framhållit, att genom en sådan makt för majoriteten att expropriera fiskets nyttjande minoriteten skulle kunna bliwa lidande, men å andra sidan kommer genom borttagande af denna rätt en fara att uppstå för att utarrendering mycket sällan kommer till stånd. Och det är därför jag velat uttala min tvekan, huruvida utskottets uppfattning verkligen är riktig och om icke i själfva verket

*Lagförslag
om gemensambetsfiske
m. m.
(Forts.)*

Lagförslag
om gemensamhetsfiske
m. m.
(Forts.)

ett fiske bättre tillgodoses, ifall de mest intresserade delägarna tillerkännas företrädesrätt att öfvertaga det, än om det öfverlättes till en utomstående arrendator, hvars syfte kanske endast är att därur taga så mycket som möjligt för tillfället utan hänsyn till framtiden. Möjligt är ju, att den i lagförslaget stadgade majoriteten — mera än hälften af samtliga delägares röstetal — kan anses för liten, och att man skulle kunna bestämma någon annan gräns, till exempel två tredjedelar, utan att detta skulle afsevärdt motverka det med lagen afsedda ändamålet.

Också vid ett annat af lagutskottets uttalanden skulle jag vilja göra en erinran. Lagförslaget innehåller, att Konungens befallningshafvande på ansökan af delägare skall till sakkunnig förrättningsman, när det gäller inrättande af gemensamhetsfiske, förordna någon statens fiskeritjänsteman eller, vid förfall för honom, annan sakkunnig, som är af landbruksstyrelsen godkänd. I lagutskottets utlåtande säges: »Utskottet har vidare ansett mindre lämpligt, att, då enligt 21 § i förslaget till hållande af förrättning, som där afses, kan förordnas antingen vederbörande statens fiskeritjänsteman eller, vid förfall för honom, annan sakkunnig, som af landbruksstyrelsen godkänts, Konungens befallningshafvande icke i fall, hvarom förmäles i 29, 30 och 32 §§ medgifvits samma möjlighet att i stället för statens tjänsteman förordna annan kvalificerad sakkunnig.»

Jag förutsätter, att med »annan kvalificerad sakkunnig» här menas en sakkunnig, som har blifvit godkänd af landbruksstyrelsen. Skulle det afses en af Konungens befallningshafvande lämplig ansedd person, oafsedt om han har den utbildning, som fordras af statens fiskeritjänstemän, så skulle detta vara mycket ändamålsenligt, och jag begagnar därför tillfället att betona vikten af den nämnda garantien för den sakkunniges fulla kompetens.

Förslaget om gemensamhetsfiske har fallit för denna gång. Jag ber att få uttala den förhoppningen, att det icke måtte dröja länge, innan ett nytt förslag framkommer, hvori det skett de förändringar, som kanske kunna anses önskvärda, men som i alla fall är byggdt på samma grunder som detta.

Herr Afzelius: Jag ämnar helt naturligt icke ingå i några detaljer rörande detta lagförslag. Jag förenar mig med lagutskottet och jag gör det med nöje; jag delar såväl den positiva uppfattning, som här är uttalad, som också den kritiskt negativa.

Lagutskottet gillar förslagens grunduppfattning. Förslaget bryter med den rent subjektivistiska uppfattningen af jordäganderätten, den uppfattning, att jordägarens rätt att efter eget tycke styra och ställa med sin egendom icke får i något hänseende inskränkas, att denna rätt icke tål någon som helst inskränkning. Här erkännes däremot, att den ene jordägarens rätt får inskränkas af hänsyn till den andres, att jordäganderätten är underkastad inskränkning af hänsyn till andra, af hänsyn kan man säga till det allmänna bästa. Denna uppfattning är fullständigt min, och jag tror icke blott, att den i och för sig är riktig, utan att det också är klokt, att detta erkännes, ty enligt min åsikt är detta det sätt, på hvilket man skall bryta udden af de an-

lopp, som nuförtiden riktas mot sjelfva äganderätten. Genom att erkänna det berättigade i en sådan inskränkning försvagar man icke äganderätten, utan man stärker den.

Detta i afseende å förslagets grunduppfattning och det positiva i utskottets uttalande.

Lagutskottet har afstyrkt förslaget väsentligen på formella skäl, på grund af en formell anmärkning, hvilken jag anser fullkomligt berättigad. Jag får för min del säga, att när jag läste detta lagförslag, hade jag ofantligt svårt att förstå det, och jag kan icke tro, att det skall gå lättare för de landtmän och andra personer utan juridisk bildning, hvilka skulle hafva till uppgift att tillämpa denna lag. Hvad är skälet därtill? Jo, det talar lagutskottet om; skälet är, att högsta domstolen gjort en mängd anmärkningar vid förslaget, att, när dessa anmärkningar skolat iakttagas, man infliakat nya stadganden och nästan paragraf efter paragraf gjort omskrifningar och tillägg. Följden har blifvit den, att jag antar att knappast någon kan uppfatta detta lagförslag, som icke känner, huru det kommit till, som icke läst högsta domstolens anmärkningar och som icke har kännedom om hvad justitieministern har yttrat om desamma. Jag tror som sagdt, att den, hvilken utan sådana förutsättningar gått till läsningen af detta lagförslag, haft bra svårt att förstå det. Jag tror alltså, att det är fullt berättigadt, då utskottet säger, att förslaget bör arbetas om ånyo.

Men i detta sammanhang, herr talman, kan jag icke tillbakahålla en anmärkning, — jag tror, att laggranskningen inom högsta domstolen under senare tid stundom visat en tendens till nog mycken detaljriktighet och nog mycken subtil och minutiös kritik. Detta är icke nyttigt, ty på det sättet förloras lätt sammanhanget i ett lagförslag, om allt dylikt skall iakttagas. Det är mycket lätt för en juridiskt skolad fantasi att tänka sig alla möjliga svårigheter och förespegla alla möjliga faror, som skola kunna inträffa. Man framkallar härigenom helt naturligt en viss räddhåga, en benägenhet att skapa former och kauteler för att möta dessa svårigheter och faror. Man betungar sålunda sjelfva det allmänna förfarandet med former och skapar en apparat, som blifver ytterligt besvärlig. I afseende härå vill jag för min del helt öppet säga, att möjligheter, hvilka i verkligheten inträffa en gång på tusen, alla sådana möjligheter, som äro öfvervägande teoretiska, gör man klokast i att hellre lämna helt och hållet ur räkningen. Det är bättre, om man tager en sådan möjlighet och en sådan risk, än att man betungar alla de vanliga fallen med former och försiktighetsmått, som för dem äro fullständigt obehöfliga.

Jag har som sagdt icke velat tillbakahålla denna allmänna anmärkning. Nu kommer ju laggranskningen uti ett nytt skede, den öfvergår till det nya lagrådet; det är min förhoppning, att laggranskningen skall blifva lika djup och lika skarpsinnig som hittills, men kanske icke så detaljerad och minutiös, som den under stundom varit.

Något annat yrkande än det lagutskottet gjort har jag som sagdt icke att framställa.

*Lagförslag
om gemen-
samhetsafske
m. m.
(Forts.)*

Lagförslag
om gemen-
samhetsfiske
m. m.
(Forts.)

Herr Pettersson, Fredrik: Jag ber också att få instäm-
ma med hvad lagutskottet har sagt, men jag kan icke, som den före-
gående ärade talaren sade, göra detta med *nöje*, utan jag gör det
med beklagande öfver att den kungl. propositionen kommit fram i
ett sådant skick och med sådana förslag och bestämmelser, som icke
af Riksdagen kunna antagas. Och jag vill också uttala min ledsnad
öfver det sätt, hvarpå den kungl. propositionen i dag kommer att falla i
denna kammare. Utan ett ord till dess försvar vare sig från regerings-
bänken eller från annat håll föll den i går i Andra Kammaren, och
den som beredt ärendet har icke gifvit kammaren i dag tillfälle att
få höra något inlägg till försvar för förslaget. Det är dock, mina
herrar, ett viktigt förslag detta; i sju år har det vandrat mellan sak-
kunniga och myndigheter för att få en så allsidig utredning som möjligt,
och när det då slutligen lägges fram för Riksdagen, är det i en
sådan form, att det måste mottagas med sträng kritik, och lagut-
skottet har icke heller försummat att gifva det en förkrossande sådan.
Felet har varit, att man under ärendets behandling för mycket skjutit
åt sidan den *praktiska* synen på tingen, och de korporationer och
myndigheter, som yttrat sig öfver förslaget, hafva vidhängt den ena
bestämmelsen och föreskriften efter den andra i afsikt att därmed
täckta alla möjliga kryphål för lagöfverträdelse. Man borde dock
hafva besinnat, att när det gäller lagstiftning på det praktiska om-
rådet, där i olika fall förhållandena gestalta sig väsentligen olika,
och särskildt när det är frågan om att gå in på nya områden, hvarest
det gäller att på ett helt annat sätt än hittills varit vanligt, om jag
så får säga, beröfva den enskilde jordägaren i viss mån den fria dis-
positionsrätten öfver hans mark eller vatten — man borde dock,
säger jag, hafva besinnat, att under sådana förhållanden, då man
träder in på ett alldeles nytt gebit, böra lagstadgandena inskränkas
till att vara mera generella bestämmelser, äfven med risk att de icke
förmå att täcka hela det med lagen afsedda syftmålet. Så skedde
det, då Riksdagen antog skogsvårdslagstiftningen, hvilken ju inga-
lunda kan sägas vara idealisk, i det den gifver tillfälle till kryphål
och kringgåenden på många sätt, men lagen *verkar* dock i alla fall,
och man kan våga hoppas, att när den arbetat sig in i det allmänna
medvetandet, kan öfverbyggnad ske och nödiga tillägg och förändringar
vidtagas.

Om jag nu måste gifva lagutskottet rätt i det slut, hvartill ut-
skottet kommit, vill jag dock bedja att här få göra gällande några
synpunkter i viss mån afvikande från utskottets uppfattning.

Jag kan sålunda för min del icke dela utskottets fruktan för att,
som utskottet yttrar, en eller ett par enskilda fiskedelägare skulle
kunna utöfva förtryck på andra. Detta har dock aldrig varit
Riksdagens mening. I den skrifvelse, som afläts år 1902, afsåg man
ej att ställa ena hälften af strandägarne vid en sjö emot den andra,
utan man afsåg endast att få ett korrektiv emot att en eller ett par
strandägare skulle kunna med begagnande af sin lagliga rätt för-
hindra ett rationellt utnyttjande af vattnet. För hvar och en, som
något varit med om dessa saker, bör det stå klart, att ett korrektiv
här är af nöden. Man vet väl, att, när det gäller att träffa öfver-

Lagförslag
om gemensamhetsfiske
m. m.
(Forts.)

enskommelser i allmänna saker och särskildt i afseende å frågor som denna, det går mycket lätt i början att få med sig en stor del af intressenterna, det går alldeles utmärkt bra, men sedan, då frågan börjar hänga på ett fåtal eller kanske slutligen på endast en eller annan strandägare, som vill begagna sin makt och af ett eller annat kanske rent personligt skäl sätter sig emot hvarje öfverenskommelse, kan på det sättet hela saken stupa måhända blott på en endas motstånd. Jag har själf nyligen varit med om ett sådant företag, där det gällde att träffa en dylik gemensam öfverenskommelse. Ett fyrtiotal strandägare vid sjön Solgen i Jönköpings län hade hos Konungens befallningshafvande sökt förbud mot användande af vissa alltför kraftigt verkande fiskredskap i denna sjö. Sjön är en och en half mil lång och fiskrik. Vid det med anledning af ansökningen utlysta mötet voro närvarande 70 å 80 personer, som alla uttalade sig för att en ändring borde ske, och vid mötet konstaterades, att under vissa tider på året togs upp så mycket icke matnyttig småfisk, agnfisk och dylikt, att åtskilliga strandägare lämnade det som föda åt sina grisar, och det nämndes till och med, eluru jag ej är i tillfälle att kunna bekräfta riktigheten däraf, att öfverflödet var så rikligt, att man lade det på åkrarna. Samtliga mötesdeltagarna voro, som sagdt, ense om att detta missförhållande borde upphöra. Endast *en* satte sig däremot under förklarande, att det inginge i hans ekonomiska fördel att så sköta sitt fiske. Eftersom det gällde begagnade af ett visst slags redskap, hoppas jag att kunna ordna förhållandena till majoritetens belåtenhet. Och jag vill säga, att jag klandrar icke mannen, ty han var i sin fulla lagliga rätt; jag endast vill framhålla, hurusom stora och nyttiga företag kunna förhindras af en enda person. Man vet, att när det gäller insjöar, är fiskstammen begränsad, och ett alltför kraftigt utnyttjande af fiskerätten på ett ställe, därigenom att en enda strandägare i väl stor omfattning begagnar sin rätt, kan då minska fisktillgången vid närgränsande områden och i hela sjön och därmed också intresset hos de andra delägarne att vara med om någon ordnad fiskevård.

Nu vill man emellertid undvika saken af fruktan för majoritetsförtryck. Jag tror dock icke alls, att man behöfver stipulera hvad som förekommer i lagen om att för beslutet erfordras enkel majoritet af samtliga delägaras röstetal i fråga om oskift fiskevatten och minst två tredjedelar af röstetalet i fråga om annat fiskevatten. Man bör enligt min mening fordra, att majoriteten framträder mycket starkare och mera kräfvande, sätt gärna 75 å 80 procent af strandägarne, så att tydligen däraf måtte framgå, att det är ett verkligt behof, som gör sig gällande för fiskets rationella tillgodoseende. Om man det gör, torde man ock lättare införa ett verkligt behof kunna se bort ifrån att minoritetens rätt skall blifva missvärdad. Afven vill jag uttala mina tvifvel om lämpligheten af att, på sätt som Kungl. Maj:t föreslagit, auktion skall äga rum, om icke delägarne kunna ena sig om skiljemän. Jag tror, att detta vore olämpligt — auktion skulle komma att medföra andra olägenheter och försvåra företagens igångsättande — och jag anser, att minoritetens rätt genom skiljemän kommer att

Lagförslag
om gemen-
samhetsfiske
m. m.
(Forts.)

behörigen tillvaratagas och tillgodoses på samma sätt som majoritetsens, och med detta bör väl minoriteten vara tillfreds.

Ja, mina herrar, det är ett stort intresse, som här föreligger. I det län jag representerar finnas, om jag nu undantager alla småsjöar och tjärnar samt mindre fiskevatten, öfver 260 större insjöar, hvilka äro af den storlek och i allmänhet af den naturliga beskaffenhet, att sådana här föreningar där skulle kunna bildas för fiskets rationella utnyttjande. Nu vet jag mycket väl, att industrien tager i anspråk en del sjöar af ofvan nämnda, och det må ju vara väl förklarligt, att industriens kraf måste gå före, men i allt fall är antalet för fiskevård lämpliga sjöar synnerligen stort.

Nu hade jag hoppats, att lagutskottet icke skulle kommit till det slut som det, hvartill utskottet kommit, eller åtminstone icke i de ordalagen, utan att utskottet skulle kunnat föreslå Riksdagen att, med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition ej kunde vinna Riksdagens bifall, anhålla, att Kungl. Maj:t måtte ånyo till Riksdagen framlägga förslag i ämnet. Så har icke skett, men man får väl hoppas, att Kungl. Maj:t ändock skall hafva uppmärksamheten riktad på denna fråga och att det icke må få gå ytterligare sju år, innan ärendet åter förekommer till Riksdagens behandling.

Detta är hvad jag velat inlägga i debatten, innan förslaget faller.

Herr Trygger: I allmänhet tyckes man här godkänna lagutskottets utlåtande, men det är dock några yttranden, som jag måste upptaga till bemötande.

Herr Afzelius uttalade den satsen, att högsta domstolen icke bör gå alltför mycket i detalj vid sin laggranskning. Det må ju i allmänhet vara riktigt detta uttalande, men i detta speciella fall vågar jag påstå, att vi äro högsta domstolen synnerlig tack skyldiga för det stora arbete, som högsta domstolen nedlagt på detta förslag. Vi skola komma ihåg, huru förslaget såg ut, när det kom till domstolen. Det var oklart och illa disponerad, och det kräfde absolut en omarbetning, icke blott i det hela, utan äfven i detaljer, och högsta domstolen underkastade sig ett sådant mödosamt arbete. Jag vill ej klandra dem, som gjort upp förslaget, ty ämnet var nytt och erbjöd stora svårigheter. Men jag vill afvisa den anmärkning, som en senare talare riktat särskildt mot högsta domstolen, att den skulle hafva gjort flera detaljanmärkningar, än som varit behöfliga. Jag tror sålunda, att det förberedande arbete, som är nedlagdt på detta förslag, varit nödvändigt, och att vi skola vara tacksamma mot dem, som gjort detta arbete. Det blir numera jämförelsevis lätt att utarbete ett förslag, som kan tillfredsställa alla.

Med anledning af herr Petterssons yttrande, att lagutskottet bort föreslå en skrivelse, får jag säga, att jag icke kan tänka mig, att en dylik skrivelse skulle vara behöflig, då utskottet ju uttalat, att det sympatiserar med den princip, som är antagen i förslaget, och att det äfven är i allmänhet nöjdt med detaljbestämmelserna, då utskottet vidare gjort de detaljanmärkningar, som utskottet ansett berättigade, samt då utskottet slutligen säger, att numera fordras en tämligen ingående omarbetning af förslaget. Man kan väl knappast

tydligare uttala, att man väntar, att förslaget skall komma tillbaka, så snart omarbetningen af detsamma skett.

Hvad själfva sakanmärkningarna angår, måste jag taga afstånd från den sista talarens yttrande, att man borde fordra en starkare majoritet än den, som är bestämd i förslaget, för åstadkommande af gemensamhetsfiske. Jag tror verkligen, att, om man är varmt intresserad för upprättande i vårt land af dylika gemensamhetsfisken, man icke skall fordra större pluralitet, än som är absolut nödvändig. Att man nöjer sig med absolut majoritet vid oskiftadt fiskevatten, bör väl vara riktigt; och $\frac{2}{3}$ majoritet, när fiskevattnet är skiftadt, bör väl också, synes mig, vara tillräcklig. Vi skola komma i håg, att ungefär den tredje tredjedelen kan innehafvas af en enda person. Det talas här om, att man vill genom denna lag söka åstadkomma gemensamhetsfiske mot en eller några, som sätta sig däremot. Tänker man sig då, att det är många småägare till ett fiskevatten och en större, och att denne sätter sig emot gemensamhetsfiske, att han ej vill hafva ett sådant till stånd, emedan han tycker det inkräktar på hans äganderätt, blefve det ju, om det fordrades större majoritet, än som i lagförslaget är föreslagen, mycket lättare händelsen, att inrättandet af gemensamhetsfiske förhindrades. Men detta vore väl icke lämpligt.

Hvad slutligen angår den anmärkning, som gjordes, att det kungliga förslaget möjligtvis vore bättre än hvad lagutskottet förordat därigenom, att det, när fråga vore om utarrendering af gemensamhetsfiske, gifve större delägare, som hade majoritet, rättighet att öfvertaga fisket mot ersättning, som skulle bestämmas af skiljemän, i händelse minoriteten och denna majoritet icke kunde komma öfverens om arrendebeloppet, tror jag för min del, att, ifall majoriteten allvarligt spekulerar på fisket, det på ett helt naturligt sätt erbjuder sig för majoriteten att vid auktion afgifva det högsta anbudet, och därigenom blir ju majoriteten arrendator af det ifrågavarande gemensamhetsfisket. Orsaken, hvarför lagutskottet har anvisat denna väg och icke ansett sig böra tillstyrka det kungliga förslaget, har varit den, att det från åtskilliga håll gjorts gällande, att en dylik bestämmelse, att majoriteten skulle hafva rättighet att öfvertaga fisket utan auktion, d. v. s. hafva optionsrätt, skulle göra de små fiskevattensägarna obenägna att gå med på inrättande af gemensamhetsfiske, och att en dylik företrädesrätt för majoriteten skulle af folket uppfattas såsom ett gynnande af de stora på de smås bekostnad. Det är detta skäl, som bestämt utskottet att uttala, att nämnda rätt för de större fiskevattensägarna att öfvertaga gemensamhetsfiske bör utgå ur förslaget och dessa ägare hänvisas till att vid auktion bjuda det arrende, som de kunna anse skäligt, och sålunda förvärfa arrenderätten, i händelse de bjuda det högsta arrendebeloppet.

Då intet yrkande är framställt om afslag å utskottets hemställan, har jag intet särskildt yrkande att göra.

Grefve von Rosen: Som jag nämnde, när jag för en stund sedan hade ordet, innehåller Kungl. Maj:ts förslag den bestämmelsen,

*Lagförslag
om gemensamhetsfiske
m. m.
(Forts.)*

Lagförslag
om gemen-
samhetsfiske
m. m.
(Forts.)

att äfven mot en minoritet af fiskerättsdelägare majoriteten skall kunna bestämma, att fisket skall skötas för gemensam räkning. Det kan ske antingen genom en antagen fiskare — »af delägarne i bolag», som det heter i lagförslaget — eller också genom utarrendering. Enligt förslaget kan emellertid fisket icke nyttjas i bolag i annat fall, än att alla äro ense om det. Detta sätt att sköta fisket kan dock vara lika fördelaktigt som att utarrendera det, och det synes mig därför icke så lyckligt — jag framhåller det ännu en gång — att genom fordran om enhällighet faktiskt så godt som utsluta detsamma. Med afseende härpå vill jag uttala den önskan, att, när ett lagförslag framkommer härnäst — och jag hoppas att det blir snart — båda de ifrågavarande möjligheterna för anordnande af gemensamhetsfiske måtte upptagas i lagförslaget i sådan form, att de må kunna, det ena så väl som det andra, i verkligheten vinna tillämpning.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Herr statsrådet *Nylander* öfverlämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nädiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående beviljande af ytterligare medel för ombyggnadsarbeten och nyanläggningar vid Alnarp;

2:o) angående upphörande af ett af staden Karlstad beviljat privilegium i fråga om skyldigheten att bygga och underhålla bro öfver Klarälvens östra älfgren vid nämnda stad;

3:o) angående försäljning af $\frac{1}{3584}$ mantal n:o 16 Örsjö i Malmöhus län;

4:o) angående försäljning af en lägenhet från förra militiebostället Bodarp n:o 1 i Kristianstads län;

5:o) angående försäljning af en lägenhet från förra militiebostället Bua n:o 1 och Hultaberg eller Hult n:o 2 i Alfsborgs län;

6:o) angående försäljning af en lägenhet från förra militiebostället Örminge n:o 2 Hofslagargård i Östergötlands län; och

7:o) angående försäljning af en lägenhet från förra militiebostället Uttersåker n:o 1 i Göteborgs och Bohus län.

Om förbud
mot export
af smör med
mera än 16
procent vat-
tenhalt.

Föredrogs ånyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 26 och 27 sislidne mars bordlagda utlåtande, n:o 6, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Kungl. Maj:t om utfärdande af förbud mot tillverkning för export af smör med en vattenhalt öfverstigande 16 procent.

Till utskottet hade hänvisats en af herr *Nilsson* i Första Kammaren väckt motion, n:o 57, hvori hemstälts, »att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t snarast möjligt gå i författning om utfärdande af lämplig bestämmelse därom,

att tillverkning af smör i och för export med en vattenhalt öfverstigande 16 procent icke må äga rum».

Om förbud mot export af smör med mera än 16 procent vattenhalt.

(Forts.)

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade afgifvits af herr Nilsson, som likväl ej däri framlagt sin åsikt.

Herr Nilsson: Herr talman! I statsverkspropositionens bilaga till nionde huvudtiteln finner man, att denna fråga redan uppmärksammas. Sedan England, där vårt land har hufvudsakligaste afsättningen för sitt exportsmör, antagit en lag, som förbjuder, att smör, innehållande öfver 16 procent vatten, där får säljas, får man väl anse, att kraftiga åtgärder böra vidtagas för att i detta hänseende stärka förtroendet i England för vårt smör, och säkerligen skulle detta blifva förhållandet, om en lag antoges, som förbjöde mejerierna att överskrida den i England tillåtna vattenhalten. Kungl. Maj:t har också haft sin uppmärksamhet riktad härpå, men i stället för att föreslå, att man skall förbjuda mejerierna att hafva mer än 16 procent vatten i sitt exportsmör, hafva föreslagits kontrollåtgärder, som skola draga betydande kostnader och ändå icke äro afsedda att vara annat än ett supplement till de kontrollåtgärder, man hoppas, att mejerierna själfva utan några lagbestämmelser skola vidtaga. De mejerier, som skötas ordentligt och äro deltagare i de allmänna svenska smörprofningarna, komma nog icke heller att svika dessa förhoppningar. Men det finnes nog ännu icke så få, som icke tillräckligt uppmärksammat denna sak. Om endast i några enstaka fall anmärkningar och påföljder enligt den engelska lagen komma att drabba det svenska smöret, är det visserligen de felande, som komma att lida mest därpå, men skadan, som därigenom tillfogas vårt smörs allmänna renommé, får man icke underskatta. Kontrollåtgärder i exporthamnarne äro naturligtvis de mest effektiva, då allt smör, som befinnes innehålla öfver 16 procent vatten, kan stoppas och hänvisas till försäljning inom landet, men fullt tillförlitlig sådan kontroll kan ej åstadkommas utan alltför orimliga kostnader. Däremot kunna mejerierna själfva utan kostnader dagligen kontrollera sin tillverkning, och då så ske kan, synes mig rimligt, att ansvaret också får ligga på dessa. Offentliggörande i England, att Sverige antagit en sådan lag, skall utan tvifvel i icke ringa grad bidra till höjande af förtroendet för vårt smör, då man ser, att vi med lämpliga medel söka uppfylla de engelska köparnes fordringar. Vi se, att en af våra svåraste konkurrenter på den engelska smörmarknaden, Nya Zeeland, redan antagit en sådan lag, och det torde icke dröja länge, innan Danmark följer exemplet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen.

Grefve Wachtmeister, Axel: Den ärade motionären har i sitt anförande framhållit den utomordentligt stora betydelse, den af honom

*Om förbud
mot export
af smör med
mera än 16
procent vat-
tenhalt.*
(Forts.)

föreslagna lagen skulle hafva för vårt smörs anseende på den engelska marknaden. Jag håller för sannolikt, att en sådan lag skulle göra reklam och en mycket god reklam för vårt smör, och det är ju möjligt, att förhållandena kunna blifva sådana, att en dylik lag kan befinnas motiverad. Men som utskottet framhållit, är denna fråga under utredning hos Kungl. Maj:t, och därvid har hittills framgått, att de sakkunniga myndigheterna ansett, att omständigheterna ännu ej gifvit vid handen, att man kan vara säker på, att lagstiftningsvägen är lämplig att beträda.

Af herr statsrådet och chefens för jordbruksdepartementet anförande till statsrådsprotokollet vid behandlingen af frågan om anslag till fortgående smörprofningar framgår med all önskelig tydlighet, att myndigheterna fullt uppmärksammat frågans vikt. Det framgår också, att man sträfvat efter att finna den bästa möjliga utvägen för att förebygga öfverträdelser å svensk sida af den engelska lagen, liksom att man icke ämnar slå sig till ro och anse allt vara åtgjort, som kan åtgöras, utan ämnar gå vidare. Men icke kan det anses lämpligt att skrifva till Kungl. Maj:t och begära en lag, när de sakkunniga myndigheterna framhålla, att försök varit å bane att åstadkomma en lag, men att svårigheter tillstött, svårigheter, som man visserligen icke säger vara öfvervinneliga, men som dock hittills icke kunnat öfvervinnas. En lag är dock en allvarlig sak, och en lag, tillkommen utan tillräcklig föregående utredning, kan draga med sig konsekvenser och öfverraskningar, som man icke väntat sig.

Man hade ju kunnat tänka, att utskottet skulle tillstyrka kammaren att besluta en skrivelse i samma riktning som motionen, nämligen med begäran om utredning, men det skulle ju vara meningslöst, då saken redan är under utredning.

Den ärade motionären har åberopat Nya Zeelands exempel. Ja, Nya Zeeland i all ära, men att taga Nya Zeeland som föregångsland framför andra länder tror jag icke kammaren skulle vara sinnad i andra hänseenden, och det är ju möjligt, att kammaren icke heller i nu ifrågakarande hänseende skulle vara det.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Grefve Hamilton, Alexander: Äfven jag kommer att yrka bifall till utskottets förslag, men jag anser, att herr Nilssons motion borde hafva afstyrkts med en något välvilligare motivering. Det kan nämligen ej nekas, att en lag i motionens syfte skulle i hög grad bidraga att stärka den goda plats, det svenska smöret nu intager på den engelska marknaden. Den har vunnits genom kontroll å smörtillverkningen, icke minst genom införandet af ett kvalitetsmärke för smöret, och skulle nu en lag stiftas, som förbjöde export af smör med en vattenhalt, öfverstigande 16 procent, vore ett nytt steg i rätt riktning taget. Jag framhåller här ej blott mina egna åsikter; som ordförande i svenska smörprofningarnas förvaltningsutskott har jag ansett mig böra inhämta äfven dess ledamöters åsikter i denna fråga, och de stå i samklang med mina nu uttalade.

Emellertid, innan en lag om vattenhalten stiftas, bör man hafva klart för sig, huru lagens efterlefnad skall kunna kontrolleras. Finnes

ej effektiv kontroll, skulle lagen kunna mera skada än gagna. I motionen finnes ingen antydning om kontroll, och detta är dess svaga sida. Man kan nu hoppas, att genom det af Riksdagen beviljade anslaget till vattenhaltsundersökningar ett medel för kontroll skall erhållas. Om motionen återkommer, torde den därför då befinna sig i ett bättre läge.

Om förbud mot export af smör med mera än 16 procent vattenhalt.
(Forts.)

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med där- under framställda yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogos statsutskottets under gårdagen bordlagda memorial:

n:o 80, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens åttonde hufvudtitel.

De föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

n:o 81, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens nionde hufvudtitel.

De föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

n:o 82, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande löne- regleringen för fögderiförvaltningen.

Punkten A).

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Punkten B).

Lades till handlingarna.

n:o 83, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående anläggning af väg mellan Storbäcks by och Risbäcks kapellkyrka inom Dorotea sockens väghållningsdistrikt af Västerbottens län.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran statsutskottets nästlidne dag bordlagda utlåtanden n:is 84—86.

Föredrogs och lades till handlingarna lagutskottets sistlidne bordlagda memorial n:o 42, med föranledande af kamrarnas aktiga beslut i fråga om lagutskottets utlåtande n:o 33, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående afskaffande af edgång m. m.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

n:o 88, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående anvisande af särskildt rekryteringsbidrag för fyllande af 1910 års stater;

n:o 89, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående anläggande af en elektrisk kraftstation i Oscar-Fredriksborgs fort; och

n:o 90, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående inköp för statsverkets räkning af en officerskåren vid Smålands artilleriregemente tillhörig marketenteribyggnad vid regementets etablissemang i Jönköping; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 7, i anledning af väckt motion angående skrivelse till Konungen i fråga om förvärfvande åt staten af magnesitfältet vid Tarrekaise.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts nedan-nämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till lag om konsularjurisdiktion; och

2:o) med förslag till lag om arrende af viss jord & landet inom Norrland och Dalarne m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående pension & allmänna indragningsstaten åt aflidne vaktkonstapeln vid tvångsarbetsanstalten i Karlskrona Anders Johan Barks änka Sara Kristina Bark, född Magnusson;

2:o) angående omorganisation af tekniska högskolan m. m.;

3:o) angående anslag till nybyggnad för allmänna barnbördshuset i Stockholm m. m.;

4:o) angående upphörande af Landeryds pastorats prebende-egenskap;

5:o) angående anslag för inköp af psykiatriska tidskrifter för den psykiatriska kliniken vid Stockholms hospital;

6:o) angående beviljande af ytterligare medel för ombyggnadsarbeten och nyanläggningar vid Alnarp;

7:o) angående upphörande af ett staden Karlstad beviljad privilegium i fråga om skyldigheten att bygga och underhålla bro öfver Klarälfvens östra älfgren vid nämnda stad;

8:o) angående försäljning af ^{1/3584} mantal n:o 16 Örsjö i Malmöhus län;

9:o) angående försäljning af en lägenhet från förra militiebo-stället Bodarp n:o 1 i Kristianstads län;

10:o) angående försäljning af en lägenhet från förra militiebo-stället Bua n:o 1 och Hultaberg eller Hult n:o 2 i Alfsborgs län;

11:o) angående försäljning af en lägenhet från förra militiebo-stället Orminge n:o 2 Hofslagargård i Östergötlands län; samt

12:o) angående försäljning af en lägenhet från förra militiebo-stället Uttersåker n:o 1 i Göteborgs och Bohus län.

Justerades nio protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst bland utskotts-betänkandena på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3,53 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.